

2010 Mathematics Subject Classification 11K55, 26A09

УДК 517.5+517.13+511.72

НЕГА- $\tilde{Q}$ -ЗОБРАЖЕННЯ ДІЙСНИХ ЧИСЕЛ

С. О. СЕРБЕНЮК

АНОТАЦІЯ. У даній статті побудовано неґа- $\tilde{Q}$ -представлення дійсних чисел, яке є узагальненням представлення чисел знакопозадовжніми рядами Кантора. Для моделювання неґа- $\tilde{Q}$ -представлення використовується аналітичний та геометричний підходи. Недоліки та переваги кожного із способів досліджено, шукане представлення змодельовано.

ABSTRACT. The article is devoted to modeling of the nega- $\tilde{Q}$ -representation of real numbers. The representation is generalization of representation by alternating Cantor series. Analytic and geometric approach are used for modeling of nega- $\tilde{Q}$ -representation. Advantages and disadvantages of these approaches are investigated, the representation is modeled.

1. ВСТУП

Нехай заданою є матриця $\tilde{Q} = ||q_{i,j}||$, де $i = \overline{0, m_j}$, $m_j \in N_\infty^0 = \mathbb{N} \cup \{0, \infty\}$, $j = 1, 2, \dots$, для якої справедливою є наступна система властивостей:

$$\left\{ \begin{array}{l} 1^\circ. \quad q_{i,j} > 0; \\ 2^\circ. \quad \forall j \in \mathbb{N} : \sum_{i=0}^{m_j} q_{i,j} = 1; \\ 3^\circ. \forall (i_j), i_j \in \mathbb{N} \cup \{0\} : \prod_{j=1}^{\infty} q_{i_j,j} = 0. \end{array} \right. \quad (1)$$

Лема 1 ([3, с. 88]). Для будь-якого $x \in [0; 1)$ існує послідовність $(i_k(x))$, $i_k(x) \in N_{m_k}^0 \equiv \{0, 1, \dots, m_k\}$, така, що

$$x = a_{i_1(x),1} + \sum_{k=2}^{\infty} \left[a_{i_k(x),k} \prod_{j=1}^{k-1} q_{i_j(x),j} \right], \quad (2)$$

де

$$a_{i_k,k} = \begin{cases} \sum_{i=0}^{i_k-1} q_{i,k}, & \text{якщо } i_k \neq 0, \\ 0, & \text{якщо } i_k = 0. \end{cases}$$

Означення 1. Подання числа $x \in [0; 1)$ у вигляді розкладу (2) називають [3, с. 89] $\tilde{Q}$ -представленням (або $\tilde{Q}$ -розкладом) числа $x \in [0; 1)$ і позначають $x = \Delta_{i_1(x)i_2(x)\dots i_k(x)\dots}^{\tilde{Q}}$. Останній запис називають $\tilde{Q}$ -зображенням числа x .

$\tilde{Q}$ -представлення дійсних чисел, очевидно, є узагальненням представлення дійсних чисел знакододатними рядами Кантора [5, 4, 8]

$$\frac{\varepsilon_1}{d_1} + \frac{\varepsilon_2}{d_1 d_2} + \dots + \frac{\varepsilon_n}{d_1 d_2 \dots d_n} + \dots,$$

де (d_n) — фіксована послідовність натуральних чисел d_n , більших 1, (A_{d_n}) — послідовність алфавітів $A_{d_n} \equiv \{0, 1, \dots, d_n - 1\}$, $\varepsilon_n \in A_{d_n}$. Останні ряди, в свою чергу, є узагальненням класичного s -го представлення

$$\sum_{n=1}^{\infty} \frac{\alpha_n}{s^n}, \quad \alpha_n \in A \equiv \{0, 1, \dots, s-1\},$$

де $1 < s$ — фіксоване натуральне число.

З метою побудови нових об'єктів теорій неперервних ніде недиференційовних функцій, сингулярних функцій, теорії ймовірностей та фрактального аналізу змодельємо представлення, яке є узагальненням неґа- s -го представлення

$$\sum_{n=1}^{\infty} \frac{\alpha_n}{(-s)^n} \equiv \Delta_{\alpha_1 \alpha_2 \dots \alpha_n \dots}^{-s}, \quad \alpha_n \in A,$$

та представлення дійсних чисел знакопозережним рядом Кантора (неґа- D -представлення) [9, 6]

$$\sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-1)^n \varepsilon_n}{d_1 d_2 \dots d_n} \equiv \Delta_{\varepsilon_1 \varepsilon_2 \dots \varepsilon_n \dots}^{-D}, \quad \varepsilon_n \in A_{d_n},$$

та дослідимо основні властивості як системи числення побудованого представлення.

Отож, нехай маємо такі розклади дійсних чисел

$$-a_{i_1,1} + \sum_{n=2}^{\infty} \left[(-1)^n a_{i_n,n} \prod_{j=1}^{n-1} q_{i_j,j} \right] \quad (3)$$

та

$$\sum_{i=0}^{i_1-1} q_{i,1} + \sum_{n=2}^{\infty} \left[(-1)^{n-1} \tilde{\delta}_{i_n,n} \prod_{j=1}^{n-1} \tilde{q}_{i_j,j} \right] + \sum_{n=1}^{\infty} \left(\prod_{j=1}^{2n-1} \tilde{q}_{i_j,j} \right), \quad (4)$$

де

$$\tilde{q}_{i_n,n} = \begin{cases} q_{i_n,n}, & \text{якщо } n \text{ — непарне;} \\ q_{m_n-i_n,n}, & \text{якщо } n \text{ — парне,} \end{cases}$$

$$\tilde{\delta}_{i_n,n} = \begin{cases} 0, & \text{якщо } i_n = 0 \text{ та } n \text{ — непарне;} \\ \sum_{i=0}^{i_n-1} q_{i,n}, & \text{якщо } i_n \neq 0 \text{ та } n \text{ — непарне;} \\ \sum_{i=m_n-i_n}^{m_n} q_{i,n}, & \text{якщо } n \text{ — парне.} \end{cases}$$

2. Дослідження ряду (3) як системи числення

Ряд (3) можна побудувати, використовуючи аналітичний підхід до побудови системи числення. Суть аналітичного підходу до побудови знакопозначеного $\tilde{Q}$ -представлення дійсних чисел полягає в тому, що якщо основою неґа- s -го представлення є фіксоване число $(-s)$, де $1 < s \in \mathbb{N}$, та за основу знакопозначеного канторівського представлення приймається фіксована послідовність $(-d_n)$, де $1 < d_n \in \mathbb{N}$, то знакопозначене $\tilde{Q}$ -представлення можна побудувати, прийнявши за основу системи числення (представлення дійсних чисел) фіксовану матрицю $(-1) \cdot \tilde{Q} = (-1) \cdot \|q_{i,j}\|$, $i = \overline{0, m_j}, m_j \in \mathbb{N} \cup \{0, \infty\}$, $j=1,2,\dots$, для елементів $|q_{i,j}|$ якої справедливою є система умов (1). Отже, розглянемо суму

$$\sum_{n=1}^{\infty} \left[\left(\sum_{i=0}^{i_n-1} (-q_{i,n}) \right) \prod_{j=1}^{n-1} (-q_{i_j,j}) \right] = -a_{i_1,1} + \sum_{n=2}^{\infty} \left[(-1)^n a_{i_n,n} \prod_{j=1}^{n-1} q_{i_j,j} \right].$$

Очевидно, що останній знакопозначений ряд є абсолютно збіжним, причому його сума належить відрітку $[t'_0; t''_0]$, де

$$t'_0 = -a_{m_1,1} + \sum_{n=2}^{\infty} \left[(-1)^n \tilde{a}_{m_n,n} \prod_{j=1}^{n-1} \tilde{q}_{m_j,j} \right] = -1 + \sum_{n=1}^{\infty} \left((-1)^{n-1} \prod_{j=1}^n \tilde{q}_{m_j,j} \right),$$

$$t''_0 = \sum_{n=2}^{\infty} \left[(-1)^n \tilde{a}_{0,n} \prod_{j=1}^{n-1} \tilde{q}_{0,j} \right] = \sum_{n=1}^{\infty} \left((-1)^{n-1} \prod_{j=1}^n \tilde{q}_{0,j} \right),$$

$$\tilde{a}_{i_n,n} = \begin{cases} a_{i_n,n}, & \text{якщо } n \text{ — непарне;} \\ a_{m_n-i_n,n}, & \text{якщо } n \text{ — парне.} \end{cases}$$

$$t''_0 - t'_0 = a_{m_1,1} + a_{m_2,2}q_{0,1} + a_{m_3,3}q_{m_1,1}q_{0,2} + a_{m_4,4}q_{0,1}q_{m_2,2}q_{0,3} + a_{m_5,5}q_{m_1,1}q_{0,2}q_{m_3,3}q_{0,4} + \dots$$

Факт представлення числа x у вигляді розкладу (3) позначатимемо $\Delta_{i_1 i_2 \dots i_n \dots}^{(-\tilde{Q})}$.

Очевидно, при $q_{i,j} = \frac{1}{s}$ для всіх $j \in \mathbb{N}$, $i = \overline{0, s-1}$, ряд (3) набуває виду неґа- s -го представлення

$$\left[-\frac{s}{s+1}; \frac{1}{s+1} \right] \ni x = \Delta_{\alpha_1 \alpha_2 \dots \alpha_n \dots}^{-s} \equiv \sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-1)^n \alpha_n}{s^n},$$

а у випадку $q_{i,j} = \frac{1}{d_j}$ для будь-якого $j \in \mathbb{N}$, $i = \overline{0, d_j-1}$, — знакопозначеного ряду Кантора (неґа- D -представлення)

$$\left[-\sum_{k=1}^{\infty} \frac{d_{2k-1}-1}{d_1 d_2 \dots d_{2k-1}}; \sum_{k=1}^{\infty} \frac{d_{2k}-1}{d_1 d_2 \dots d_{2k}} \right] \ni x = \Delta_{\varepsilon_1 \varepsilon_2 \dots \varepsilon_n \dots}^{-D} \equiv \sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-1)^n \varepsilon_n}{d_1 d_2 \dots d_n}.$$

Введемо допоміжне для подальшого дослідження представлення дійсних чисел рядом (3) поняття циліндричної множини.

Означення 2. Циліндричною множиною (або циліндром) $\Delta_{c_1 c_2 \dots c_n}^{(-\tilde{Q})}$ рангу n з основою $c_1 c_2 \dots c_n$ називається множина виду

$$\Delta_{c_1 c_2 \dots c_n}^{(-\tilde{Q})} \equiv \left\{ x : x = \Delta_{c_1 c_2 \dots c_n i_{n+1} i_{n+2} \dots i_{n+k} \dots}^{(-\tilde{Q})}, x \in [t'_0; t''_0] \right\},$$

де $c_1, \dots, c_n$ — фіксовані числа, $i_{n+k} \in N_{m_{n+k}}^0, k = 1, 2, \dots$

Дослідимо, чи можна вважати ряд (3) системою числення та проведемо короткий порівняльний аналіз даного розкладу дійсних чисел і згаданих вище знакопочержних представлень.

- (1) *Основне метричне відношення.* В нега- s -му, нега-канторівському представленнях для відповідних циліндрів $\Delta_{c_1 c_2 \dots c_n}^{-s}, \Delta_{c_1 c_2 \dots c_n}^{-D}$ рангу n з основою $c_1 c_2 \dots c_n$ справедливими є наступні співвідношення:

- для довільного $n \in \mathbb{N}$

$$\begin{aligned} |\Delta_{c_1 c_2 \dots c_n}^{-s}| &= \frac{1}{s^n} \hat{\varphi}^n(\Delta_{(s-1)}^s) = \frac{1}{s^n} \hat{\varphi}^n \left(\left| \sup_x \Delta_{\alpha_1 \alpha_2 \dots \alpha_n \dots}^{-s} - \inf_x \Delta_{\alpha_1 \alpha_2 \dots \alpha_n \dots}^{-s} \right| \right) = \\ &= \frac{1}{s^n} \left| \hat{\varphi}^n \left(\sup_x \Delta_{\alpha_1 \alpha_2 \dots \alpha_n \dots}^{-s} \right) - \hat{\varphi}^n \left(\inf_x \Delta_{\alpha_1 \alpha_2 \dots \alpha_n \dots}^{-s} \right) \right| = \frac{1}{s^n} \left| \hat{\varphi}^n \left(\Delta_{(0[s-1])}^{-s} \right) - \hat{\varphi}^n \left(\Delta_{([s-1]0)}^{-s} \right) \right|, \end{aligned}$$

де $\hat{\varphi}$ — оператор зсуву цифр.

Таким чином,

$$\begin{aligned} \left| \hat{\varphi}^n \left(\sup_x \Delta_{\alpha_1 \alpha_2 \dots \alpha_n \dots}^{-s} \right) - \hat{\varphi}^n \left(\inf_x \Delta_{\alpha_1 \alpha_2 \dots \alpha_n \dots}^{-s} \right) \right| &= \hat{\varphi}^n \left(\sup_x \Delta_{\alpha_1 \alpha_2 \dots \alpha_n \dots}^{-s} - \inf_x \Delta_{\alpha_1 \alpha_2 \dots \alpha_n \dots}^{-s} \right) = const = \\ &= \sup_x \Delta_{\alpha_1 \alpha_2 \dots \alpha_n \dots}^{-s} - \inf_x \Delta_{\alpha_1 \alpha_2 \dots \alpha_n \dots}^{-s}. \end{aligned}$$

- для кожного $n \in \mathbb{N}$

$$\begin{aligned} |\Delta_{c_1 c_2 \dots c_n}^{-D}| &= \frac{1}{d_1 d_2 \dots d_n} \hat{\varphi}^n(\Delta_{[d_1-1][d_2-1] \dots [d_n-1] \dots}^D) = \frac{1}{d_1 d_2 \dots d_n} \hat{\varphi}^n \left(\left| \sup_x \Delta_{\varepsilon_1 \varepsilon_2 \dots \varepsilon_n \dots}^{-D} - \inf_x \Delta_{\varepsilon_1 \varepsilon_2 \dots \varepsilon_n \dots}^{-D} \right| \right) = \\ &= \frac{1}{d_1 d_2 \dots d_n} \left| \hat{\varphi}^n \left(\sup_x \Delta_{\varepsilon_1 \varepsilon_2 \dots \varepsilon_n \dots}^{-D} \right) - \hat{\varphi}^n \left(\inf_x \Delta_{\varepsilon_1 \varepsilon_2 \dots \varepsilon_n \dots}^{-D} \right) \right| = \\ &= \frac{1}{d_1 d_2 \dots d_n} \left| \hat{\varphi}^n \left(\Delta_{0[d_2-1]0[d_4-1] \dots 0[d_{2k}-1] \dots}^{-D} \right) - \hat{\varphi}^n \left(\Delta_{[d_1-1]0[d_3-1]0 \dots [d_{2k-1}-1]0 \dots}^{-D} \right) \right|, \end{aligned}$$

де $k = 1, 2, \dots$, $\hat{\varphi}$ — оператор зсуву цифр відповідного представлення.

Отже,

$$\begin{aligned} \hat{\varphi}^n \left(\sup_x \Delta_{\varepsilon_1 \varepsilon_2 \dots \varepsilon_n \dots}^{-D} - \inf_x \Delta_{\varepsilon_1 \varepsilon_2 \dots \varepsilon_n \dots}^{-D} \right) &= \left| \hat{\varphi}^n \left(\sup_x \Delta_{\varepsilon_1 \varepsilon_2 \dots \varepsilon_n \dots}^{-D} \right) - \hat{\varphi}^n \left(\inf_x \Delta_{\varepsilon_1 \varepsilon_2 \dots \varepsilon_n \dots}^{-D} \right) \right| = const = \\ &= \sup_x \Delta_{\varepsilon_1 \varepsilon_2 \dots \varepsilon_n \dots}^{-D} - \inf_x \Delta_{\varepsilon_1 \varepsilon_2 \dots \varepsilon_n \dots}^{-D}. \end{aligned}$$

Розглянемо розклад (3).

Позначатимемо символом $d(\cdot)$ діаметр множини. Розглянемо випадок, коли $n = 1$. В такому разі

$$d \left(\Delta_{c_1}^{(-\tilde{Q})} \right) = \Delta_{c_1 m_2 0 m_4 \dots 0 m_{2k} \dots}^{(-\tilde{Q})} - \Delta_{c_1 0 m_3 0 m_5 \dots 0 m_{2k-1} \dots}^{(-\tilde{Q})} =$$

$$\begin{aligned}
&= q_{c1,1} \left(a_{m2,2} + \sum_{k=3}^{\infty} \left[\tilde{a}_{0,k} \prod_{j=2}^{k-1} \tilde{q}_{0,j} \right] + \sum_{k=3}^{\infty} \left[\tilde{a}_{m_k,k} \prod_{j=2}^{k-1} \tilde{q}_{m_j,j} \right] \right) = \\
&= q_{c1,1} \left(\frac{t_0''}{q_{0,1}} - \frac{t_0' + a_{m1,1}}{q_{m1,1}} \right) = \frac{q_{m1,1}t_0'' - q_{0,1}t_0' - a_{m1,1}q_{0,1}}{q_{0,1}q_{m1,1}} q_{c1,1} = q_{c1,1}(t_0'' - t_0'), \\
&\text{якщо справедливою є умова} \\
&\quad t_0'' = \frac{q_{0,1}(1 - q_{m1,1})}{q_{m1,1}(1 - q_{0,1})}(1 + t_0').
\end{aligned}$$

Очевидно, остання умова справджується не у всіх випадках залежно від матриці $\tilde{Q}$. Наприклад, розглянемо випадок, коли для всіх натуральних значень n справедливо $m_n < \infty$ та для всіх $n > 1$ $q_{0,n} = \text{const} = q_0$, $q_{m_n} = \text{const} = q_m$, $q_0 \neq q_m$, $q_{0,1} = q_1$, $q_{m1,1} = q_2$, $q_1 \neq q_2$. Тоді

$$\begin{aligned}
t_0' &= \Delta_{m10m30m5\dots}^{(-\tilde{Q})} \equiv - \left(1 - q_2 + q_2 \sum_{k=1}^{\infty} ((1 - q_m)q_0^k q_m^{k-1}) \right) = q_2 \left(1 - \frac{(1 - q_m)q_0}{1 - q_0q_m} \right) - 1, \\
t_0'' &= \Delta_{0m20m40m6\dots}^{(-\tilde{Q})} \equiv q_1 \left(\sum_{k=1}^{\infty} (1 - q_m)q_0^{k-1} q_m^{k-1} \right) = \frac{1 - q_m}{1 - q_0q_m} q_1.
\end{aligned}$$

Отож,

$$\frac{q_{0,1}(1 - q_{m1,1})}{q_{m1,1}(1 - q_{0,1})}(1 + t_0') = \frac{q_1(1 - q_2)}{q_2(1 - q_1)} q_2 \left(1 - \frac{(1 - q_m)q_0}{1 - q_0q_m} \right) = \frac{q_1(1 - q_2)(1 - q_0)}{(1 - q_1)(1 - q_0q_m)} = t_0'',$$

якщо

$$\frac{1 - q_m}{1 - q_0} = \frac{1 - q_2}{1 - q_1}.$$

Цілком очевидно, що останнє співвідношення справедливе не завжди.

Тобто, метричне відношення

$$\frac{d \left(\Delta_{c_1 c_2 \dots c_k c}^{(-\tilde{Q})} \right)}{d \left(\Delta_{c_1 c_2 \dots c_k}^{(-\tilde{Q})} \right)},$$

де $k = 0, 1, 2, 3, \dots$, при $k = 0$ циліндричною множиною вважатимемо відрізок $[t_0'; t_0'']$, залежно від матриці $\tilde{Q}$ не завжди дорівнює $q_{c,k+1}$. В загальному випадку

$$\frac{d \left(\Delta_{c_1 c_2 \dots c_k c}^{(-\tilde{Q})} \right)}{d \left(\Delta_{c_1 c_2 \dots c_k}^{(-\tilde{Q})} \right)} = q_{c,k+1} \frac{a_{m_{k+2},k+2} + \sum_{t=k+3}^{\infty} [\tilde{a}_{m_t,t} \prod_{r=k+2}^{t-1} \tilde{q}_{m_r,r}] + \sum_{t=k+3}^{\infty} [\tilde{a}_{0,t} \prod_{r=k+2}^{t-1} \tilde{q}_{0,r}]}{a_{m_{k+1},k+1} + \sum_{t=k+2}^{\infty} [\tilde{a}_{m_t,t} \prod_{r=k+1}^{t-1} \tilde{q}_{m_r,r}] + \sum_{t=k+2}^{\infty} [\tilde{a}_{0,t} \prod_{r=k+1}^{t-1} \tilde{q}_{0,r}]}.$$

- (2) Представлення чисел, що мають два різних зображення. Виявляється [9], лише числа із зліченної множини можуть мати два різних неґа-D-зображення. Аналогічна властивість справедлива і для неґа-s-го зображення. Зокрема,

$$\Delta_{\alpha_1 \alpha_2 \dots \alpha_{n-1} \alpha_n}^{-s}([s-1]0) = \Delta_{\alpha_1 \alpha_2 \dots \alpha_{n-1} [\alpha_n-1] 0[s-1]}, \quad \alpha_n \neq 0,$$

$$\Delta_{\varepsilon_1 \varepsilon_2 \dots \varepsilon_{n-1} \varepsilon_n}^{-D}[d_{n+1}-1]0[d_{n+3}-1]0[d_{n+5}-1]\dots = \Delta_{\varepsilon_1 \varepsilon_2 \dots \varepsilon_{n-1} [\varepsilon_n-1]0[d_{n+2}-1]0[d_{n+4}-1]0[d_{n+6}-1]\dots}, \quad \varepsilon_n \neq 0.$$

Для ряду (3) справедливим є наступне твердження.

Лема 2. *Якщо*

$$\Delta_{c_1 c_2 \dots c_{n-1} c_n m_{n+1} 0 m_{n+3} 0 m_{n+5} \dots}^{(-\tilde{Q})} = \Delta_{c_1 c_2 \dots c_{n-1} [c_n - 1] 0 m_{n+2} 0 m_{n+4} 0 m_{n+6} \dots}^{(-\tilde{Q})}, \quad c_n \neq 0,$$

тоді при парному n справедливою є наступна рівність

$$\frac{t_0'' - \sum_{k=2}^{n-2} \left[\tilde{a}_{0,k} \prod_{j=1}^{k-1} \tilde{q}_{0,j} \right] - \prod_{j=1}^{n-1} \tilde{q}_{0,j}}{t_0' + a_{m_1,1} + \sum_{k=2}^{n-1} \left[\tilde{a}_{m_k,k} \prod_{j=1}^{k-1} \tilde{q}_{m_j,j} \right]} = \frac{q_{c_n,n} \prod_{j=1}^n \tilde{q}_{0,j}}{q_{c_{n-1},n} \prod_{j=1}^n \tilde{q}_{m_j,j}}$$

та

$$\frac{t_0'' - \sum_{k=2}^{n-1} \left[\tilde{a}_{0,k} \prod_{j=1}^{k-1} \tilde{q}_{0,j} \right]}{t_0' + a_{m_1,1} + \sum_{k=2}^{n-2} \left[\tilde{a}_{m_k,k} \prod_{j=1}^{k-1} \tilde{q}_{m_j,j} \right] + \prod_{j=1}^{n-1} \tilde{q}_{m_j,j}} = \frac{q_{c_{n-1},n} \prod_{j=1}^n \tilde{q}_{0,j}}{q_{c_n,n} \prod_{j=1}^n \tilde{q}_{m_j,j}}$$

при непарному n .

Доведення. Нехай

$$x_1 = \Delta_{c_1 c_2 \dots c_{n-1} c_n m_{n+1} 0 m_{n+3} 0 m_{n+5} \dots}^{(-\tilde{Q})}, \quad \Delta_{c_1 c_2 \dots c_{n-1} [c_n - 1] 0 m_{n+2} 0 m_{n+4} 0 m_{n+6} \dots}^{(-\tilde{Q})} = x_2, \quad c_n \neq 0.$$

Якщо n — парне число, тоді

$$\begin{aligned} x_1 &= -a_{c_1,1} + \sum_{k=2}^{n-1} \left[(-1)^k a_{c_k,k} \prod_{j=1}^{k-1} q_{c_j,j} \right] + (-1)^n \left(\prod_{j=1}^{n-1} q_{c_j,j} \right) \times \\ &\times \left(a_{c_n,n} - q_{c_n,n} \left(a_{m_{n+1},n+1} + \sum_{k=2}^{\infty} \left[a_{m_{n+2k-1},n+2k-1} \prod_{j=n+1}^{n+2k-2} \tilde{q}_{m_j,j} \right] \right) \right) = \\ &= -a_{c_1,1} + \sum_{k=2}^{n-1} \left[(-1)^k a_{c_k,k} \prod_{j=1}^{k-1} q_{c_j,j} \right] + \left(\prod_{j=1}^{n-1} q_{c_j,j} \right) \times \\ &\times \left(a_{c_n,n} + q_{c_n,n} \left(t_0' + a_{m_1,1} + \sum_{k=2}^{n-1} \left[\tilde{a}_{m_k,k} \prod_{j=n+1}^{k-1} \tilde{q}_{m_j,j} \right] \right) \prod_{j=1}^n (\tilde{q}_{m_j,j})^{-1} \right). \\ x_2 &= -a_{c_1,1} + \sum_{k=2}^{n-1} \left[(-1)^k a_{c_k,k} \prod_{j=1}^{k-1} q_{c_j,j} \right] + (-1)^n \left(\prod_{j=1}^{n-1} q_{c_j,j} \right) \times \\ &\times \left(a_{c_{n-1},n} + q_{c_{n-1},n} \sum_{k=1}^{\infty} \left[a_{m_{n+2k},n+2k} \prod_{j=n+1}^{n+2k-1} \tilde{q}_{0,j} \right] \right) = \\ &= -a_{c_1,1} + \sum_{k=2}^{n-1} \left[(-1)^k a_{c_k,k} \prod_{j=1}^{k-1} q_{c_j,j} \right] + \left(\prod_{j=1}^{n-1} q_{c_j,j} \right) \times \\ &\times \left(a_{c_{n-1},n} + q_{c_{n-1},n} \left(t_0'' - \sum_{k=2}^n \left[\tilde{a}_{0,k} \prod_{j=n+1}^{k-1} \tilde{q}_{0,j} \right] \right) \prod_{j=1}^n (\tilde{q}_{0,j})^{-1} \right). \end{aligned}$$

З умови $x_1 = x_2$ й слідує перша рівність в умові лема.

Нехай n — непарне число. Тоді при умові, що $x_1 = x_2$ отримаємо

$$\begin{aligned}
& -q_{c_n-1,n} + q_{c_n,n} \left(t_0'' - \sum_{k=2}^{n-1} \left[\tilde{a}_{0,k} \prod_{j=1}^{k-1} \tilde{q}_{0,j} \right] \right) \prod_{j=1}^n (\tilde{q}_{0,j})^{-1} = \\
& = q_{c_n-1,n} \left(t_0' + a_{m_1,1} + \sum_{k=2}^n \left[\tilde{a}_{m_k,k} \prod_{j=1}^{k-1} \tilde{q}_{m_j,j} \right] \right) \prod_{j=1}^n (\tilde{q}_{m_j,j})^{-1},
\end{aligned}$$

звідки й слідує друга рівність у умові леми. $\square$

Додатково розглянемо ще деякі властивості циліндрів $\Delta_{c_1 c_2 \dots c_n}^{(-\tilde{Q})}$ рангу n з основою $c_1 c_2 \dots c_n$.

Лема 3. Циліндр $\Delta_{c_1 c_2 \dots c_n}^{(-\tilde{Q})}$ є відрізком.

Доведення. Доведення проведемо для парного n . Нехай $x \in \Delta_{c_1 c_2 \dots c_n}^{(-\tilde{Q})}$. Тобто,

$$x = -a_{c_1,1} + \sum_{k=2}^n \left[(-1)^k a_{c_k,k} \prod_{j=1}^{k-1} q_{c_j,j} \right] + \left(\prod_{j=1}^n q_{c_j,j} \right) \left(-a_{i_{n+1},n+1} + \sum_{l=n+2}^{\infty} \left[(-1)^l a_{i_l,l} \prod_{r=n+1}^{l-1} q_{i_r,r} \right] \right).$$

Звідси,

$$\begin{aligned}
x' &= -a_{c_1,1} + \sum_{k=2}^n \left[(-1)^k a_{c_k,k} \prod_{j=1}^{k-1} q_{c_j,j} \right] - \left(\prod_{j=1}^n q_{c_j,j} \right) \left(a_{m_{n+1},n+1} + \sum_{t=2}^{\infty} \left[\tilde{a}_{m_{n+t},n+t} \prod_{r=n+1}^{n+t-1} \tilde{q}_{m_r,r} \right] \right) \leq \\
&\leq x \leq -a_{c_1,1} + \sum_{k=2}^n \left[(-1)^k a_{c_k,k} \prod_{j=1}^{k-1} q_{c_j,j} \right] + \left(\prod_{j=1}^n q_{c_j,j} \right) \sum_{t=2}^{\infty} \left[\tilde{a}_{0,n+t} \prod_{r=n+1}^{n+t-1} \tilde{q}_{0,r} \right] = x''.
\end{aligned}$$

Отже, $x \in [x'; x''] \supseteq \Delta_{c_1 c_2 \dots c_n}^{(-\tilde{Q})}$.

Оскільки

$$\begin{aligned}
x' &= -a_{c_1,1} + \sum_{k=2}^n \left[(-1)^k a_{c_k,k} \prod_{j=1}^{k-1} q_{c_j,j} \right] + \left(\prod_{j=1}^n q_{c_j,j} \right) \inf \left\{ -a_{i_{n+1},n+1} + \sum_{l=n+2}^{\infty} \left[(-1)^l a_{i_l,l} \prod_{r=n+1}^{l-1} q_{i_r,r} \right] \right\}, \\
x'' &= -a_{c_1,1} + \sum_{k=2}^n \left[(-1)^k a_{c_k,k} \prod_{j=1}^{k-1} q_{c_j,j} \right] + \left(\prod_{j=1}^n q_{c_j,j} \right) \sup \left\{ -a_{i_{n+1},n+1} + \sum_{l=n+2}^{\infty} \left[(-1)^l a_{i_l,l} \prod_{r=n+1}^{l-1} q_{i_r,r} \right] \right\},
\end{aligned}$$

то x', x'', x належать $\Delta_{c_1 c_2 \dots c_n}^{(-\tilde{Q})}$. $\square$

- (3) *Розташування циліндрів однакового рангу.* Оскільки у згаданих вище неґа- s -му та неґа- D -представленні циліндричні множини є відрізками, що розташовані "зліва направо" при парному n та "справа наліво", якщо n — непарне, то "щось подібне" мало б справджуватися і для рядів (3).

Розглянемо необхідні для подальшого дослідження розташування циліндрів $\Delta_{c_1 c_2 \dots c_n}^{(-\tilde{Q})}$ співвідношення.

Нехай n — деяке фіксоване натуральне число. Якщо циліндри $\Delta_{c_1 c_2 \dots c_{n-1} c_n}^{(-\tilde{Q})}$, $\Delta_{c_1 c_2 \dots c_{n-1} [c+1]}^{(-\tilde{Q})}$ перекриваються і розташовані:

- "зліва направо", то

$$\kappa_1 = \sup \Delta_{c_1 c_2 \dots c_{n-1} c}^{(-\tilde{Q})} - \inf \Delta_{c_1 c_2 \dots c_{n-1} [c+1]}^{(-\tilde{Q})} > 0;$$

- "справа наліво", то

$$\kappa_2 = \sup \Delta_{c_1 c_2 \dots c_{n-1} [c+1]}^{(-\tilde{Q})} - \inf \Delta_{c_1 c_2 \dots c_{n-1} c}^{(-\tilde{Q})} > 0.$$

Причому, у першому випадку

$$\kappa_1 < \kappa_2 = |\Delta_{c_1 c_2 \dots c_{n-1} c}^{(-\tilde{Q})}| + |\Delta_{c_1 c_2 \dots c_{n-1} [c+1]}^{(-\tilde{Q})}| - |\Delta_{c_1 c_2 \dots c_{n-1} c}^{(-\tilde{Q})} \cap \Delta_{c_1 c_2 \dots c_{n-1} [c+1]}^{(-\tilde{Q})}| = W.$$

У другому ж випадку $\kappa_2 < \kappa_1 = W$.

Якщо ж циліндри $\Delta_{c_1 c_2 \dots c_{n-1} c}^{(-\tilde{Q})}$, $\Delta_{c_1 c_2 \dots c_{n-1} [c+1]}^{(-\tilde{Q})}$ не перекриваються і розташовані:

- "зліва направо", то

$$\nu_1 = \inf \Delta_{c_1 c_2 \dots c_{n-1} [c+1]}^{(-\tilde{Q})} - \sup \Delta_{c_1 c_2 \dots c_{n-1} c}^{(-\tilde{Q})} = -\kappa_1 > 0;$$

- "справа наліво", то

$$\nu_2 = \inf \Delta_{c_1 c_2 \dots c_{n-1} c}^{(-\tilde{Q})} - \sup \Delta_{c_1 c_2 \dots c_{n-1} [c+1]}^{(-\tilde{Q})} = -\kappa_2 > 0.$$

Проте, в такому разі у першому випадку

$$\nu_1 > \nu_2 = V = -|\Delta_{c_1 c_2 \dots c_{n-1} c}^{(-\tilde{Q})}| - |\Delta_{c_1 c_2 \dots c_{n-1} [c+1]}^{(-\tilde{Q})}| - \varpi,$$

де ϖ — міра Лебега спільного суміжного з циліндрами $\Delta_{c_1 c_2 \dots c_{n-1} c}^{(-\tilde{Q})}$, $\Delta_{c_1 c_2 \dots c_{n-1} [c+1]}^{(-\tilde{Q})}$ інтервала. У другому випадку $V = \nu_1 < \nu_2$.

Перевіримо, які ж із наведених вище співвідношень є справедливими. Отже, нехай n — парне. Розглянемо різницю

$$\begin{aligned} \kappa_1 &\equiv \sup \Delta_{c_1 c_2 \dots c_{n-1} c}^{(-\tilde{Q})} - \inf \Delta_{c_1 c_2 \dots c_{n-1} [c+1]}^{(-\tilde{Q})} = \\ &= a_{c,n} \prod_{j=1}^{n-1} q_{c_j,j} + q_{c,n} \left(\prod_{j=1}^{n-1} q_{c_j,j} \right) \left(a_{0,n+1} + \sum_{t=n+2}^{\infty} \left[\tilde{a}_{0,t} \prod_{r=n+1}^{t-1} \tilde{q}_{0,r} \right] \right) - \\ &- a_{c+1,n} \prod_{j=1}^{n-1} q_{c_j,j} + q_{c+1,n} \left(\prod_{j=1}^{n-1} q_{c_j,j} \right) \left(a_{m_{n+1},n+1} + \sum_{t=n+2}^{\infty} \left[\tilde{a}_{m_t,t} \prod_{r=n+1}^{t-1} \tilde{q}_{m_r,r} \right] \right) = \left(\prod_{j=1}^{n-1} q_{c_j,j} \right) \times \\ &\times \left(q_{c+1,n} \left(a_{m_{n+1},n+1} + \sum_{t=n+2}^{\infty} \left[\tilde{a}_{m_t,t} \prod_{r=n+1}^{t-1} \tilde{q}_{m_r,r} \right] \right) + q_{c,n} \left(-1 + \sum_{t=n+2}^{\infty} \left[\tilde{a}_{0,t} \prod_{r=n+1}^{t-1} \tilde{q}_{0,r} \right] \right) \right). \end{aligned}$$

Позначивши

$$\begin{aligned} \omega_1 &= a_{m_{n+1},n+1} + \sum_{t=n+2}^{\infty} \left[\tilde{a}_{m_t,t} \prod_{r=n+1}^{t-1} \tilde{q}_{m_r,r} \right], \\ \omega_2 &= \sum_{t=n+2}^{\infty} \left[\tilde{a}_{0,t} \prod_{r=n+1}^{t-1} \tilde{q}_{0,r} \right], \end{aligned}$$

отримаємо

$$\kappa_1 = (q_{c+1,n} \omega_1 - q_{c,n} + q_{c,n} \omega_2) q_{c_1,1} q_{c_2,2} \dots q_{c_{n-1},n-1}.$$

Таким чином, справедливими є подвійна нерівність

$$-q_{c,n} < \frac{\kappa_1}{q_{c_1,1}q_{c_2,2}\dots q_{c_{n-1},n-1}} \leq -q_{c,n} + \max\{q_{c,n}, q_{c+1,n}\},$$

та умови

$$\begin{aligned} \kappa_1 &< 0, \text{ якщо } q_{c+1,n}\omega_1 < (1 - \omega_2)q_{c,n}; \\ \kappa_1 &= 0, \text{ якщо } q_{c+1,n}\omega_1 = (1 - \omega_2)q_{c,n}; \\ \kappa_1 &\geq 0, \text{ якщо } q_{c+1,n}\omega_1 \geq (1 - \omega_2)q_{c,n}. \end{aligned}$$

Крім того

$$\kappa_2 = \sup \Delta_{c_1 c_2 \dots c_{n-1} [c+1]}^{(-\tilde{Q})} - \inf \Delta_{c_1 c_2 \dots c_{n-1} c}^{(-\tilde{Q})} = (q_{c,n} + q_{c+1,n}\omega_2 + q_{c,n}\omega_1) \prod_{j=1}^{n-1} q_{c_j,j} > 0,$$

$$\begin{aligned} \frac{\kappa_2 - \kappa_1}{q_{c_1,1}q_{c_2,2}\dots q_{c_{n-1},n-1}} &= (2 - \omega_2)q_{c,n} + (q_{c,n} - q_{c+1,n})\omega_1 + q_{c+1,n}\omega_2 = \\ &= (2 - \omega_2)q_{c,n} - (\omega_1 - \omega_2)q_{c+1,n} + q_{c,n}\omega_1 > 0, \end{aligned}$$

де $\omega_1 > \omega_2$.

Отже, у випадку парного n циліндри розташовані "зліва направо", але залежно від матриці $\tilde{Q}$ суміжні циліндри $\Delta_{c_1 c_2 \dots c_n}^{(-\tilde{Q})}$ можуть або перекриватися, або не перекриватися, або перетинатися в одній точці.

Аналогічно, якщо n — непарне число, тоді

$$\begin{aligned} \kappa_2 &\equiv \sup \Delta_{c_1 c_2 \dots c_{n-1} [c+1]}^{(-\tilde{Q})} - \inf \Delta_{c_1 c_2 \dots c_{n-1} c}^{(-\tilde{Q})} = -q_{c,n} \prod_{j=1}^{n-1} q_{c_j,j} + \\ &+ q_{c+1,n} \left(\prod_{j=1}^{n-1} q_{c_j,j} \right) \left(a_{m_{n+1},n+1} + \sum_{t=n+2}^{\infty} \left[\tilde{a}_{0,t} \prod_{r=n+1}^{t-1} \tilde{q}_{0,r} \right] \right) + \\ &+ q_{c,n} \left(\prod_{j=1}^{n-1} q_{c_j,j} \right) \left(\sum_{t=n+2}^{\infty} \left[\tilde{a}_{m_t,t} \prod_{r=n+1}^{t-1} \tilde{q}_{m_r,r} \right] \right). \end{aligned}$$

Позначивши

$$\begin{aligned} \omega_1 &= a_{m_{n+1},n+1} + \sum_{t=n+2}^{\infty} \left[\tilde{a}_{0,t} \prod_{r=n+1}^{t-1} \tilde{q}_{0,r} \right] \\ \omega_2 &= \sum_{t=n+2}^{\infty} \left[\tilde{a}_{m_t,t} \prod_{r=n+1}^{t-1} \tilde{q}_{m_r,r} \right] \end{aligned}$$

отримаємо

$$\kappa_2 = (-q_{c,n} + q_{c+1,n}\omega_1 + q_{c,n}\omega_2)q_{c_1,1}q_{c_2,2}\dots q_{c_{n-1},n-1}.$$

Отже,

$$-q_{c,n} < \frac{\kappa_2}{q_{c_1,1}q_{c_2,2}\dots q_{c_{n-1},n-1}} \leq -q_{c,n} + \max\{q_{c,n}, q_{c+1,n}\}.$$

Причому,

$$\kappa_2 < 0, \text{ якщо } q_{c+1,n}\omega_1 < (1 - \omega_2)q_{c,n};$$

$$\kappa_2 = 0, \text{ якщо } q_{c+1,n}\omega_1 = (1 - \omega_2)q_{c,n};$$

$$\kappa_2 \geq 0, \text{ якщо } q_{c+1,n}\omega_1 \geq (1 - \omega_2)q_{c,n}.$$

Оскільки

$$\begin{aligned} \kappa_1 &\equiv \sup \Delta_{c_1 c_2 \dots c_{n-1} c}^{(-\tilde{Q})} - \inf \Delta_{c_1 c_2 \dots c_{n-1} [c+1]}^{(-\tilde{Q})} = \\ &= (q_{c,n} + q_{c,n}\omega_1 + q_{c+1,n}\omega_2) \left(\prod_{j=1}^{n-1} q_{c_j, j} \right) > 0 \end{aligned}$$

та

$$\frac{\kappa_1 - \kappa_2}{q_{c_1,1} q_{c_2,2} \dots q_{c_{n-1},n-1}} = (2 - \omega_2)q_{c,n} + (q_{c,n} - q_{c+1,n})\omega_1 + q_{c+1,n}\omega_2 > 0,$$

то у випадку непарного n циліндри розташовані "справа наліво", але залежно від матриці $\tilde{Q}$ суміжні циліндри $\Delta_{c_1 c_2 \dots c_n}^{(-\tilde{Q})}$ можуть або перекриватися, або не перекриватися, або перетинатися в одній точці.

Із наведених вище міркувань слідує наступне твердження.

Теорема 1. Для довільного числа $x \in [t'_0; t''_0]$ існує послідовність (i_k) , $i_k \in N_{m_k}^0 \equiv \{0, 1, \dots, m_k\}$, така, що

$$x = -a_{i_1,1} + \sum_{k=2}^{\infty} \left[(-1)^k a_{i_k,k} \prod_{j=1}^{k-1} q_{i_j,j} \right],$$

якщо для всіх $k \in \mathbb{N}$ справедливою є наступна система умов

$$\left\{ \begin{aligned} q_{c+1,2k} \left(a_{m_{2k+1},2k+1} + \sum_{t=2}^{\infty} \left[\tilde{a}_{m_{2k+t},2k+t} \prod_{r=2k+1}^{2k+t-1} \tilde{q}_{m_r,r} \right] \right) &\geq q_{c,2k} \left(1 - \sum_{t=2}^{\infty} \left[\tilde{a}_{0,2k+t} \prod_{r=2k+1}^{2k+t-1} \tilde{q}_{0,r} \right] \right); \\ q_{c+1,2k-1} \left(a_{m_{2k},2k} + \sum_{t=2}^{\infty} \left[\tilde{a}_{0,2k+t-1} \prod_{r=2k}^{2k+t-2} \tilde{q}_{0,r} \right] \right) &\geq q_{c,2k-1} \left(1 - \sum_{t=2}^{\infty} \left[\tilde{a}_{m_{2k+t-1},2k+t-1} \prod_{r=2k}^{2k+t-2} \tilde{q}_{m_r,r} \right] \right). \end{aligned} \right.$$

3. ПОБУДОВА ТА ДОСЛІДЖЕННЯ РЯДУ (4)

Нехай маємо деяку матрицю $\tilde{Q}' = \|\tilde{q}_{i,j}\|$ ($i = \overline{0, m_j}$, $m_j \in \mathbb{N} \cup \{0, \infty\}$, $j = 1, 2, \dots$), яка має ті ж самі властивості, що й матриця $\tilde{Q}$.

Розіб'ємо $[0; 1]$ точками $\tilde{a}_{0,1}, \tilde{a}_{1,1}, \dots, \tilde{a}_{m_1,1}$ на відрізки, які, слідуючи "зліва направо", позначимо відповідно $\Delta_0^{-\tilde{Q}}, \Delta_1^{-\tilde{Q}}, \dots$, і назвемо їх відрізками першого рангу. Очевидно, що $|\Delta_{i_1}^{-\tilde{Q}}| = \tilde{q}_{i_1,1}$. Кожен з відрізків першого рангу $\Delta_{i_1}^{-\tilde{Q}}$, слідуючи "справа наліво", розіб'ємо (точками $\tilde{a}_{i_1+1,1}, \tilde{a}_{0,2}, \tilde{a}_{1,2}, \dots$) на відрізки другого рангу $\Delta_{i_1 i}^{-\tilde{Q}}$, де $i = \overline{0, m_2}$, таким чином, що $|\Delta_{i_1 i}^{-\tilde{Q}}| = \tilde{q}_{i_1,1} \tilde{q}_{i,2}$ і т. д.. Кожен відрізок $(2k-1)$ -го рангу $\Delta_{i_1 i_2 \dots i_{2k-1}}^{-\tilde{Q}}$, слідуючи "справа наліво", розіб'ємо на відрізки $2k$ -го рангу $\Delta_{i_1 i_2 \dots i_{2k-1} i}^{-\tilde{Q}}$, де $i = \overline{0, m_{2k}}$, так, що

$$|\Delta_{i_1 i_2 \dots i_{2k-1} i}^{-\tilde{Q}}| = \tilde{q}_{i,2k} \prod_{j=1}^{2k-1} \tilde{q}_{i_j,j},$$

а кожний відрізок $2k$ -го рангу $\Delta_{i_1 i_2 \dots i_{2k-1} i_{2k}}^{-\tilde{Q}}$, слідуючи "зліва направо", розіб'ємо на відрізки $(2k+1)$ -го рангу $\Delta_{i_1 i_2 \dots i_{2k} i}^{-\tilde{Q}}$, $i = \overline{0, m_{2k+1}}$, так, що

$$|\Delta_{i_1 i_2 \dots i_{2k} i}^{-\tilde{Q}}| = \tilde{q}_{i, 2k+1} \prod_{j=1}^{2k} \tilde{q}_{i_j, j},$$

і т. д. В результаті отримаємо систему відрізків різних рангів, які володіють властивостями:

- (1) $\Delta_{i_1 i_2 \dots i_k i}^{-\tilde{Q}} \subset \Delta_{i_1 i_2 \dots i_k}^{-\tilde{Q}}$ для всіх $i \in N_{m_{k+1}}^0$;
 (2)

$$|\Delta_{i_1 i_2 \dots i_k}^{-\tilde{Q}}| = \prod_{j=1}^k \tilde{q}_{i_j, j} \rightarrow 0 \quad (k \rightarrow \infty).$$

Тому за аксіомою Кантора кожна послідовність (i_k) , $i_k \in N_{m_k}^0$, а разом з нею і послідовність відрізків $(\Delta_{i_1 i_2 \dots i_k}^{-\tilde{Q}})$ визначає єдину точку $x \in [0; 1]$, яку позначатимемо $\Delta_{i_1 i_2 \dots i_k \dots}^{-\tilde{Q}}$. І навпаки, для кожної точки $x \in [0; 1]$ існують відрізки $\Delta_{i_1(x)}^{-\tilde{Q}}$, $\Delta_{i_1(x) i_2(x)}^{-\tilde{Q}}$, ..., $\Delta_{i_1(x) i_2(x) \dots i_k(x)}^{-\tilde{Q}}$, ..., які містять x та

$$x = \bigcap_{k=1}^{\infty} \Delta_{i_1(x) i_2(x) \dots i_k(x)}^{-\tilde{Q}} = \Delta_{i_1(x) i_2(x) \dots i_k(x) \dots}^{-\tilde{Q}}.$$

Накладемо умови, щоб $\tilde{Q}' = \tilde{Q}$. Тобто,

$$\tilde{q}_{i_j, j} = \begin{cases} q_{i_j, j}, & \text{якщо } j \text{ — непарне;} \\ q_{m_j - i_j, j}, & \text{якщо } j \text{ — парне.} \end{cases}$$

Рівність $x = \Delta_{i_1(x) i_2(x) \dots i_k(x) \dots}^{-\tilde{Q}}$ називатимемо *нега- $\tilde{Q}$ -зображенням числа x* .

Якщо $x = \Delta_{i_1(x) i_2(x) \dots i_k(x) \dots}^{-\tilde{Q}}$, то існує рівно i_1 відрізків 1-го рангу, які лежать лівіше точки x ; $m_2 - i_2$ відрізків 2-го рангу, які належать $\Delta_{i_1(x)}^{-\tilde{Q}}$ і лежать лівіше x ; i_{2k-1} відрізків $(2k-1)$ -го рангу, які належать $\Delta_{i_1(x) i_2(x) \dots i_{2k-2}(x)}^{-\tilde{Q}}$, лежать лівіше x і мають сумарну довжину

$$a_{i_{2k-1}, 2k-1} \prod_{j=1}^{2k-2} \tilde{q}_{i_j, j};$$

$m_{2k} - i_{2k}$ відрізків $2k$ -го рангу, які належать $\Delta_{i_1(x) i_2(x) \dots i_{2k-1}(x)}^{-\tilde{Q}}$, лежать лівіше x і мають сумарну довжину

$$a_{m_{2k} - i_{2k}, 2k} \prod_{j=1}^{2k-1} \tilde{q}_{i_j, j},$$

і т. д. Тому для будь-якого $x \in [0; 1]$ існує послідовність $(i_k(x))$, $i_k(x) \in N_{m_k}^0$, така, що

$$x = a_{i_1(x), 1} + \sum_{k=2}^{\infty} \left[\tilde{a}_{i_k(x), k} \prod_{j=1}^{k-1} \tilde{q}_{i_j(x), j} \right]. \quad (5)$$

Зауваження 1. Варто зазначити, що розклад (5) є узагальненням взаємозв'язку згаданих вище знакопочережних представлень із відповідними знакододатними представленнями. Тобто,

- якщо $q_{i,j} = \frac{1}{s}$, $1 < s$ — фіксоване натуральне число, $i = \overline{0, s-1}$, $j = 1, 2, \dots$, тоді ряд (5) набуде виду

$$\frac{\alpha_1}{s} + \frac{s-1-\alpha_2}{s^2} + \dots + \frac{\alpha_{2k-1}}{s^{2k-1}} + \frac{s-1-\alpha_{2k}}{s^{2k}} + \dots \equiv \frac{1}{s+1} - \sum_{k=1}^{\infty} \frac{(-1)^k \alpha_k}{s^k};$$

- якщо $q_{i,j} = \frac{1}{d_j}$, (d_j) — фіксована послідовність натуральних чисел, більших 1, $i = \overline{0, d_j-1}$, $j = 1, 2, \dots$, тоді ряд (5) набуде виду

$$\frac{\varepsilon_1}{d_1} + \frac{d_2-1-\varepsilon_2}{d_1 d_2} + \frac{\varepsilon_3}{d_1 d_2 d_3} + \frac{d_4-1-\varepsilon_4}{d_1 d_2 d_3 d_4} + \dots \equiv \sum_{k=1}^{\infty} \frac{d_{2k}-1}{d_1 d_2 \dots d_{2k}} - \sum_{k=1}^{\infty} \frac{(-1)^k \varepsilon_k}{d_1 d_2 \dots d_k}.$$

Таким чином,

$$\Delta_{i_1 i_2 \dots i_k \dots}^{-\tilde{Q}} \equiv \Delta_{i_1 [m_2-i_2] \dots i_{2k-1} [m_{2k}-i_{2k}] \dots}^{\tilde{Q}}$$

і навпаки

$$\Delta_{i_1 i_2 \dots i_k \dots}^{\tilde{Q}} \equiv \Delta_{i_1 [m_2-i_2] \dots i_{2k-1} [m_{2k}-i_{2k}] \dots}^{-\tilde{Q}}.$$

Оскільки

$$a_{m_{2k}-i_{2k}, 2k} = q_{0,2k} + q_{1,2k} + \dots + q_{m_{2k}-i_{2k}-1, 2k} = 1 - q_{m_{2k}-i_{2k}, 2k} - q_{m_{2k}-i_{2k}+1, 2k} - \dots - q_{m_{2k}, 2k},$$

то

$$\Delta_{i_1 i_2 \dots i_k \dots}^{-\tilde{Q}} \equiv \sum_{i=0}^{i_1-1} q_{i,1} + \sum_{k=2}^{\infty} \left[(-1)^{k-1} \tilde{\delta}_{i_k, k} \prod_{j=1}^{k-1} \tilde{q}_{i_j, j} \right] + \sum_{k=1}^{\infty} \left(\prod_{j=1}^{2k-1} \tilde{q}_{i_j, j} \right).$$

ЛІТЕРАТУРА

- [1] *Працьовита І. М.* Про розклади чисел в знакозмінні s-адичні ряди і ряди Остроградського 1-та 2-го видів // Укр. мат. журн.— 2009. — Т. 61, № 7. — С. 958 — 968.
- [2] *Працьовитий М. В., Гетьман Б. І.* Зображення чисел s-адичними рядами Енгеля // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 1. Фізико-математичні науки. — Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова.— 2008, №9.— С. 212 —224.
- [3] *Працьовитий М. В.* Фрактальний підхід у дослідженнях сингулярних розподілів. — Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 1998. — 296 с.
- [4] *Ралко Ю. В.* Зображення чисел рядами Кантора та деякі його застосування // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 1. Фізико-математичні науки. — Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова.— 2009, № 10.— С. 132 —140.
- [5] *Сербенюк С. О.* Зображення чисел знакододатними рядами Кантора: задання раціональних чисел// Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 1. Фізико-математичні науки. — Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова. — 2013, №14. — С. 253-267.
- [6] *Сербенюк С. О.* Про деякі множини дійсних чисел, визначені в термінах нега-s-кового та канторівського нега-s-кового зображень// Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 1. Фізико-математичні науки. — Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова. — 2013, №15. — С. 168-187.
- [7] *Турбин А. Ф., Працевитый Н. В.* Фрактальные множества, функции, распределения — К.: Наук. думка, 1992. — 208 с.
- [8] *Cantor G.* Ueber die einfachen Zahlensysteme // Z. Mathl. Phys. — 1869.— Bd. 14.— S. 121–128.

[9] *Symon Serbenyuk*. Representation of real numbers by the alternating Cantor series, arXiv:1602.00743v1.

Ключові слова: дійсне число, неґа- s -кове зображення, ряди Кантора, $\tilde{Q}$ -зображення, неґа- $\tilde{Q}$ -зображення.

Keywords: real number, nega- s -adic representation, Cantor series, $\tilde{Q}$ -representation, nega- $\tilde{Q}$ -representation.

ІНСТИТУТ МАТЕМАТИКИ НАН УКРАЇНИ, КИЇВ, УКРАЇНА

E-mail address: `simon6@ukr.net`; `simon.mathscience@imath.kiev.ua`